

Формування містобудівного мислення як один з пріоритетних напрямків діяльності кафедри «Містобудування та ґрбаністика» ХНУБА

Ольга Вигдорович,
кандидат архітектури, доцент,
завідувачка кафедри,
Харківський національний університет
будівництва і архітектури

Сьогодні стратегічними завданнями розвитку є формування стійких підходів до організації міського простору, що забезпечує високий рівень благоустрою, комфортності, безпеки та екологічності. Це означає, що наше суспільство потребує висококваліфікованих кадрів: архітекторів, містобудівників, будівельників, суміжних спеціалістів. В цьому році Харківський національний університет будівництва і архітектури святкує свій 90-річний ювілей. Менш ніж за століття цей освітній заклад перетворився на справжню національну кузню архітектурних та інженерних кадрів найвищого ґатунку. Велика і славна історія Харківського національного університету будівництва та архітектури — це водночас і шлях становлення і розвитку української науки й освіти [1].

Нестача кваліфікованих кадрів в області містобудування сучасних міст виявилась однією з проблем, що утворилися в архітектурній практиці. Відгукуючись на потреби часу, як відповідь на необхідність підготовки архітекторів-містобудівників стало відкриття кафедри ґрбаністики на архітектурному факультеті університету 1 липня 1998 р. З 2012 р. кафедра набула

нову назву — «Містобудування та ґрбаністика».

Головним завданням педагогічної роботи кафедри стала підготовка спеціалістів нової формації для роботи у багатьох сферах, пов'язаних з містобудівним та архітектурним проектуванням. З 2012 р. кафедра стала випусковою, що надає можливість успішно готувати спеціалістів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» та «Магістр» [2].

У своїх дослідженнях методології викладання містобудівних дисциплін приділяли увагу такі науковці: О.Е. Гутнов [3], Г.Н. Лаврік, Н.М. Дьомін [4], В.І. Єжов [5]. Величезний вклад у методологію робіт в області регіонального планування зробили Г.Н. Фомін [6], В.І. Нудельман, Ю.М. Білоконь [7]. Цей досвід був покладений у навчально-методичну роботу кафедри містобудування та ґрбаністики. Однак саме методологія викладання дисциплін, орієнтованих на формування містобудівного мислення майбутніх архітекторів, представлена у теоретичних працях вкрай скупо. Тому, з великою наполегливістю ми спостерігаємо та активно беремо участь у методичних розробках в області містобудування та ґрбаністики.

В межах спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» на кафедрі приділяється увага: методології аналізу та синтезу різноманітних типів містобудівних об'єктів; теоретичним підставам сучасного містобудування, обґрунтуванню державної містобудівної політики; інформаційному забезпеченню містобудівної діяльності. Результати досліджень сприяють процесам управління розвитку населених місць та територій.

Сьогодні випускники кафедри містобудування та урбаністики отримують кваліфікацію «Архітектор» за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування» та мають можливість працевлаштування у проектних організаціях та виконавчих органах місцевого самоврядування.

Навчальний процес на кафедрі забезпечується сформованим професорсько-викладацьким колективом. Для викладання сучасних дисциплін професійного спрямування, проведення практик колектив кафедри у творчому контакті підтримує співпрацю з ПРТНДІ «Харківський ПромбудНДІпроект»; ТОВ «Харківпроект»; відділом з питань містобудування, архітектури та держархбудконтролю м. Люботин Харківської області.

Кафедра веде наукові дослідження за такими напрямками: урбансоціологія, транспортні системи, урбанекологія, міські системи, управління розвитком міст, впровадження системного та синергетичного підходів у формуванні містобудівних систем, а також розробка законодавчої та нормативної бази містобудування та територіального планування в Україні.

В межах тематики удосконалення архітектурного середовища та містобудівного простору сучасних міст проводяться дослідження формування планувальної структури та просторової композиції Харкова в період індустріальної та постіндустріальної забудови та аналіз реалізації містобудівних концепцій у мікрорайонній забудові Харкова [8, 9].

На кафедрі ведеться підготовка третього (освітньо-наукового) рівня освіти,

виконують свої наукові дослідження аспіранти — наше майбутнє. За час існування кафедри викладачами було захищено три докторські та п'ять кандидатських дисертацій.

Активна участь у наукових міжнародних конференціях дозволяє науковцям кафедри бути залученими до загального наукового процесу в Україні та закордоном. Викладачі кафедри активно беруть участь у наукових конференціях не тільки в Україні, але й в Канаді, США, Швейцарії, Польщі, Словаччині, Австрії, Чехії, Великобританії. Працівники кафедри регулярно підвищують свою кваліфікацію в Україні, в Болгарії та Польщі.

Вагомим науковим результатом діяльності кафедри став пакет рекомендацій для розробки Генерального плану м. Харкова до 2026 р. та Схеми районного планування Харківської області. Це лише деякі приклади практичного застосування наукових досліджень спеціалістів кафедри містобудування та урбаністики ХНУБА [11].

Наукові роботи викладачів кафедри (більше 200 наукових праць) опубліковані як у вітчизняних фахових, так і в наукових виданнях Молдови, Білорусі, Великобританії, США, Польщі, Канади.

Велику увагу співробітники кафедри містобудування та урбаністики приділяють навчально-методичній діяльності. Останнім часом найбільш актуальною виявилась концепція використання інноваційних методів, яка орієнтована на посилення компетентностей архітектурно-містобудівної підготовки. З цією метою удосконалюється методична система у двох напрямках.

Перший напрямок — це розвиток методики комплексного проектування. Другий — удосконалення лекційного методу викладання містобудівних дисциплін, який передбачає активну участь дисципліни в отриманні компетенцій шляхом відповідної спрямованості практичних, розрахунково-графічних робіт та курсових проєктів. Обидва напрямки базуються на активному використанні групи інно-

ваційних методів відповідної складності містобудівного проекту.

На кафедрі, окрім дисципліни «Архітектурно-містобудівне проектування», розроблено три блоки лекційно-практичних дисциплін, що формують містобудівне мислення студентів:

Блок містобудівних дисциплін, це такі дисципліни: Основи містобудування; Урбаністика; Урбоекономіка; Урбоекологія; Прогнозування в архітектурі та містобудуванні; Середовище урбаністичного простору;

Блок транспортно-планувальних дисциплін, а саме: Інженерний благоустрій і транспорт; Планування міст; Основи інженерної підготовки територій; Архітектурно-композиційні основи генеральних планів;

Блок управлінських дисциплін: Архітектурно-містобудівне законодавство; Глобалізація та містобудівний розвиток; Містобудівний кадастр; Проектування стійкого міського середовища.

Для викладання цих дисциплін розроблено та постійно оновлюється навчально-методичне забезпечення. Значним вкладом у методичні та навчальні розробки стало видання у 2012 — 2013 рр. підручника «Урбаністика» (автори: Ю.М. Шкодовський, В.І. Каменський), який затверджений МОН України. Підручник призначений для студентів-архітекторів вузів архітектурного та архітектурно-будівельного профілю [13].

За останні роки кафедра розробила та впровадила до навчального процесу низку лекційних курсів, практикумів та інших дисциплін, що не мають аналогів на інших спеціальностях. В даний час «центр ваги» професійної діяльності викладача все більше зміщується в бік віртуального простору. У зв'язку із запровадженням дистанційних форм навчання розробляються нові методи подачі навчального матеріалу за допомогою системи GoogleMeet та файлообмінника Fex.net. Заняття проводяться в форматі он-лайн.

Працівники кафедри містобудування та урбаністики професор Ю.М. Шкодовсь-

кий та доцент К.С. Чечельницька брали участь у наукових дослідженнях в межах європейського проекту 530197-Tempus-1-2012-1-IT-TEMPUS-JPCR “SEHUD” [14], які виконувались разом з Міланським політехнічним університетом (Італія), Кембриджським університетом (Великобританія), Сарагосським університетом (Іспанія), Національним інститутом прикладних наук (Франція), Афіньським технологічним інститутом (Греція), Міланським фондом політехнічного університету (Італія), Політехнічним інститутом міжнародного технологічного обміну та консалтингу (Франція), Торговельної палати Формапек (Італія), Київським національним університетом будівництва та архітектури, Львівським політехнічним національним університетом, Одеською державною академією будівництва та архітектури при підтримці Міністерства освіти та науки України.

Яскравими проявами містобудівного мислення студентів-випускників нашої кафедри стали захищені дипломні проекти освітньо-кваліфікаційних рівнів «Бакалавр» та «Магістр» у 2020 р.

Це, наприклад, проект реконструкції кварталу з розробкою житлового комплексу та паркової зони в м. Харкові. В цьому проекті вирішуються проблеми включення нового житлового кварталу у щільну тканину міської забудови при наявності об'єктів, що потребують реконструктивних заходів.

Іншим прикладом став дипломний проект, що висвітлює проблеми реновації території заводу «Комсомолец» під житловий комплекс у м. Харкові. Специфіка цього питання полягає у необхідності зміни функціонального призначення територій, які входили до промислових зон надвеликого міста.

Зацікавили також проекти створення житлового кварталу (на перетині проспекту Московського та проспекту Льва Ландау) та будівництво багатофункціонального житлового комплексу (район Північної Салтівки), які представляють проектні пропозиції упорядкування та

розвитку великих територій з перетворенням їх у сучасне житлове середовище.

Готуючи випускників до роботи у сфері архітектурно-містобудівного проєктування, колектив кафедри містобудування та урбаністики намагається розвивати педагогічну, методичну та наукову роботу за широким спектром дії. У найближчій перспективі розвитку кафедри:

— постійна робота з підготовки фахівців за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування» за освітньо-кваліфікаційними рівнями «Бакалавр» та «Магістр»;

— збільшення кількості друкованих видань монографій, підручників, навчальних посібників з профільюючих дисциплін, спрямованих на завоювання свого імені в науковому та навчально-методичному просторі України;

— розширення зв'язку із зарубіжними науковими організаціями та навчальними закладами, активна участь в міжнародних проєктах.

У кафедрі містобудування та урбаністики великі перспективи подальшого зростання та багато роботи задля успіху славетного Харківського національного університету будівництва і архітектури.

Розвиток містобудівного мислення, як формування особливої структури професійної свідомості, стало одним з головних завдань роботи колективу кафедри. А формування у студентів, майбутніх архітекторів та містобудівників, специфічної системи знань, умінь і навичок, що сприяють орієнтації в сучасному професійному середовищі, розуміння містобудівних процесів, здатності аналізувати, критично оцінювати, що відбувається, з метою подальшого вироблення адекватного часу рішення професійних завдань — це результат постійної наполегливої праці всього колективу кафедри.

Література:

1. Шкодовський Ю. Харківський національний університет будівництва та

архітектури. Історія та сьогодення // Новий Колегіум. 2012. №1. С. 3–7.

2. Наказ МОН України від 16.06.2020 р. №808 «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://arkhitekturamistobuduvannya.abakalavr.pdf>.

3. Гутнов А.Э. Эволюция градостроительства. Москва : Стройиздат, 1984. 256 с.

4. Лаврик Г.И., Дёмин Н.М. Методологические основы районной планировки. Москва : Стройиздат, 1975. 98 с.

5. Ежов В. И. Полвека глазами архитектора. Киев : КНУСА, 2001. 304 с.

6. Фомин Г.Н Градостроительство и архитектура. Проблемы и пути совершенствования. Москва : Стройиздат, 1989. 239 с.

7. Куйбіда В.С., Білоконь Ю.М. Територіальне планування в Україні: європейські засади та національний досвід. Київ : Логос, 2009. 108 с.

8. Вигдорович О.В. Формування планувальної структури та просторової композиції Харкова в період індустріальної та постіндустріальної забудови // Наук. вісник будівництва. Харків : ХНУБА, 2019. №2, т. 96. С. 57–67.

9. Шкодовський Ю.М., Вигдорович О.В. Реалізація містобудівних концепцій у мікрорайонній забудові (на прикладі міста Харкова) // Наук. вісник будівництва. Харків : ХНУБА, 2019. №1, т. 95. С. 94–101.

10. Рішення 32 сесії 7 скликання Харківської міської ради від 18.12.2019 р. № 1902/19 «Про затвердження змін до генерального плану м. Харкова» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.city.kharkov.ua/ru/dokumentyi/generalnyij-plan-goroda.html>.

11. Шкодовський Ю.М., Каменський В.І. Урбаністика : підручник. Харків : ХНУБА, 2012. 210 с.

12. Савицкая О., Делёй Ж.-М. Принципы развития устойчивости города : учеб. пособие. Харьков : Оперативная полиграфия, 2015. 120 с.

17.09.2020